

Jeskó József

Az „új-új” konzervativizmus

Politikairogramalkotó ellenzék Nagy-Britanniában

Gazdasági, politikai válság idején a parlamentáris demokráciákban a kormányképes ellenzéknek szinte minden esetben kettős dilemmával kell szembenézni. Egyrészt: csábító lehetőségként merül fel a „minél rosszabb, annál jobb” elv alkalmazása, vagyis: érdemben nem támogatni a kibontakozást, hiszen annak megoldása a kormányon lévő riválist segíti. Vagy minden lehetséges eszközt megragadni a helyzet megoldására, hiszen egy ponton túl már a párt jövődöbeli kormányzati politikája is veszélybe kerülhet, nem is beszélve az ország érdekéről. A másik dilemma a programadás – programnélküliség kérdése. Az első esetében ugyanis előfordulhat, hogy olyan terveket kell nyilvánosságra hozni, amely az adott párt választóinak érdeksérelmével jár, vagy az esetleges megoldásokat a kormányon lévők „lenyúlhatják” és sajátként használhatják fel. Világos tervek hiányában a kormánypártok számára óriási támadási felületet hagy a programmal nem rendelkező ellenzék, mégpedig azzal, hogy nem tudnak reális alternatívát nyújtani a krízis kezelésére. Jelen tanulmányunkban azt vizsgáljuk, hogy a közvélemény kutatásokon régóta vezető angol konzervatívok, hogyan próbálják megoldani fent vázolt dilemmákat.

Az utóbbi hónapokban a brit belpolitikára is a recesszió nyomta rá a bélyegét. A tavaly ősszel kirobbant hitelválságnak a befektetésekre és az ingatlanpiacra gyakorolt hatása szinte felfoghatatlan veszteségeket okozott a gazdaságnak. A RAB Capital pénzügyi elemző intézet számításai szerint az ingatlan- és értékpiacon árfolyamveszteségek miatt eddig együttesen 1200 milliárd font vagyon veszett oda, amely megfelel az ország egyéves GDP-jének, ez az jelenti, mintha minden egyes adófizető 40 000 fontot vesztett volna.¹ Az ősz végén azonban még úgy tűnt a Gordon Brown vezette munkáspárti kabinet képes uralni a helyzetet, amely a

---

¹ <http://www.guardian.co.uk/business/2009/jan/25/credit-crunch-recession>

népszerűségi mutatókon is meglátszott. A párt felére csökkentette hátrányát a közvélemény kutatásokon a konzervatívokkal szemben.

A tory párt kétségkívül még így is fölényesen vezetve igyekezett kormányzati alternatívaként feltüntetni önmagát, David Cameront és árnyékkormányát pedig úgy beállítani, hogy bármikor képesek átvenni az ország irányítását. A brit politikai hagyományban – ellentétben például Magyarországgal - bevett szokás az árnyék-kabinet intézménye. Az ellenzék vezetője ugyanúgy árnyékkormányára élén áll, mint a prime minister a másik oldalon. Mindketten pártjuk vezetői, parlamenti vezérszónokai és a kormány/árnyékkormány vezetői is egyben, ők tartják a kulcsbeszédeket a párt eseményein, nemzetközi konferenciákon, a médiában is elsősorban a két vezér juttatja el pártjuk politikáját a közvéleményhez. A perszonalizáció tehát a brit közéletben is erőteljes. A szigetországi konzervatív politika utóbbi hónapokban bekövetkezett változásait is elsősorban maga Cameron jeleníti meg.

A toryk új politikájának a kezdetét is Cameron a 2008. októberi pártkongresszuson elmondott beszéde jelentette², amely egyben véget vetett a válság hatására a kormány és az ellenzék között létrejött „fegyverszünetnek”. Cameron a beszédben, kijelentette: „Én vagyok az ember, akinek programja van”³, az országnak pedig nem a Munkáspárt által emlegetett tapasztalatra, hanem erős karakterre és döntési képességre van szüksége. A beszéd ugyanakkor leszámolás azzal az illúzióval, hogy az ellenzék kormányra kerülésével a krízis könnyem és fájdalommentesen megoldható, a hosszútávú jövő érdekében rövidtávon fájdalmas intézkedéseket helyezett kilátásba, annak érdekében, hogy a Labour által önmagától megörökölt hatalmas hiányt és gazdasági felfordulást megoldják. A beszéd egyik újdonsága az volt, hogy ez az első alkalom, amikor a nehézségekért nem a csak a külső körülményeket, hanem Brown pénzügyminiszterként és miniszterelnökként elkövetett hibáit tette felelőssé és kijelentette, hogy a változó világban a jobboldali párt vált a szociális igazságosság, az állami egészségügy pártjává, amely progressziót képviseli

---

² http://www.conservatives.com/News/Speeches/2008/10/David_Cameron_Conference_Speech_2008.aspx

³ http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/politics/7645053.stm

konzervatív eszközökkel. A Cameron-beszédre a kormány részéről úgy reagáltak, hogy az nem több meleg szavaknál, és felelőtlen populizmusnál, reális alternatívát nem tartalmaz. Érvelésük azonban meglehetősen gyenge lábakon áll, hiszen egyrészt a tory program meglehetősen sok gazdaságilag indokolható pontot tartalmaz, másrészt a Munkáspárt kísérletei eddig hatástalannak bizonyultak.

A beszédben meghirdetett elképzelések a néhány nappal korábban „Reconstruction – Plan for a strong economy”⁴ címmel napvilágot látott gazdaságpolitikai [program](#) elemeire támaszkodnak. Ebben a toryk a rövidtávú válságmenedzselésén túl, hosszú távú terveiket is közzé teszik: eltörölnék a korábban hitelességüket veszített fiskális szabályokat, lényegében felszámolnák az adósságra épülő növekedés lehetőségét és szigorítanák a banki hitelezés feltételeit. Független Költségvetési Hivatalt hoznának létre, amely ellenőrizni a közfinanszírozásokat és kormány költségvetési politikáját; nagyobb szerepet adnának a Bank of England-nek a pénzügyi folyamatok ellenőrzésében és átalakítanák a hitelbírálat mechanizmusát. A párt szabályozná a menedzserszférában kifizetett óriási prémiumokat is, mert az a kockázatos befektetések táptalajává vált; eltörölnék a Brown adminisztráció államadósággal kapcsolatos azon törvényét, amely kimondja, hogy a GDP-hez mért államadósság arányának 40 % alatt kell maradnia, ők olyan törvényt hoznának, amely kormányt az államadósság fokozatos csökkentésére köteleznék. A program azonnali segítséget ígér a leginkább érintett családok számára, köztük olyan intézkedésekkel, mint az üzemanyagárak stabilizálása, vagy a számlákat fizetni nem tudó családok megsegítése. A bajba jutott kisvállalkozások számára kedvező módon írnák felül a csődeljárást, 250 000 font alatti ingatlanvásárlás esetén eltörölné az illetéket, azok számára, akik az első ingatlanjukat vásárolják. Hosszabb távú terveikben az oktatás terén a képességfejlesztést helyeznék előtérbe, és 100 000 új szakmunkásnak adnának lehetőséget a tanulásra. Támogatják a zöldberuházásokat, a környezetbarát energia minél szélesebb körű felhasználását, illetve a szubszidiaritás elvének széles körű alkalmazását a közigazgatásban. A nagyobbik ellenzéki párt

---

⁴ www.conservatives.com/~media/Files/Downloadable%20Files/Reconstruction_-_Plan_for_a_strong_economy.ashx?dl=true

tehát a kormánnyal párhuzamosan és attól függetlenül igyekeznek saját programot megalkotni a hosszú- és rövidtávú problémák megoldására. Fiskális szigor, állami felelősségvállalás, a nehéz helyzetbe került családok megsegítése, új szakpolitikák irányába történő nyitás áll a konzervatívok politikájának középpontjában.

Ezeket az igényeket nemcsak a párt válságra adott válaszként, hanem szélesebb keretek között kell értelmeznünk. A thatcher-i neokonzervativizmus 90-es évekbeli meghasonlásával és a piacbarát „New Labour” megjelenésével a párt ugyanis egy ideológia vákuumba, lépéshátrányba került a Munkáspárttal szemben. A 2000-es évek elején erre válaszként született meg a „konzervativizmus és...”⁵ ideológiája, amely az amerikai „együttérző konzervativizmussal” mutat párhuzamokat és a köztudatba Ian Duncan Smith korábbi konzervatív pártvezér vezette be. A mozgalom lényege a hagyományos konzervatív gondolkodást ötvözni olyan elsősorban liberális és szociális mozgalmakhoz kötődő célokkal, mint a globális felmelegedés, szegénység, bevándorlás kérdése. A gondolat a konzervativizmus 21. századi kihívásokra adott korszerű válaszadási kísérletének tekinthető. Az ideológiát Cameron is átvette és beültette a párt programjába: a hagyományos családi kötelek támogatása mellett a konzervatívok támogatják a melegek örökléshez való jogát. Megnövelnék a hadsereg kiadásait, de az aktívabb fegyveres beavatkozások célja a harmadik világban dúló vérontások megakadályozása (elsősorban az egykori brit gyarmatbirodalom területén). Kemény büntetéseket szabnának a visszaeső bűnözőknek, de támogatást a börtönviseltek gyermekei számára. Szembenézést hirdetnek a terrorizmus iszlám gyökereivel, de célul tűzik ki moszlim állami iskolák alapítását.

A toryk, a 2000-es években létrehozták a Social Justice – Társadalmi Igazságosság – Központot, Ian Duncan Smith vezetésével, mozgalom elméleti alapvetése pedig az általa és Danny Kruger által írt „Good For Me, Good For My Neighbour (Jó nekem és a szomszédomnak is)” című munka lett, amelyben tömören összefoglalja ennek a politikának a lényegét:

---

⁵ http://conservativehome.blogs.com/dictionary/2005/08/and_theory_of_c.html

„A konzervatívok politikája helyes a bevándorlás és a bűnözés terén, helyes a politikánk az egészségügyben és a családpolitikában, jó úton járunk az adók terén... de ez nem elég. A szavazó, olyan pártot akar, ami jó neki és jó a szomszédjának is. Ők egy olyan konzervatív pártot akarnak, amely erősebbé teszi és összekovácsolja a nemzetet. A konzervatív politika lényege, hogy megadja a választás lehetőségét és az utcák biztonságát Britannia legszegényebbjéi számára is.”⁶

A konzervatívok tehát nem kizárólag a gazdasági válság kirobbanására adott reakcióként fordultak új irányba, de ez a fajta politizálás a krízis hatására csak tovább erősödött. Cameron példaképének azt a Disraelit jelölte meg, aki a 19. század vadkapitalista korának kihívására kereste a konzervatív választ⁷, illetve a közelmúltban Labour „jóléti állam gurujának” tartott David Freud csatlakozott a torykhoz. Freud korábban a Munkáspárt tanácsadója volt, ő dolgozta ki a magánszektor jóléti rendszerbe történő belépésének programját.⁸ Erről a folyamatról tanúskodik Cameron Davosban a világgazdasági fórumon elmondott beszéde is. Ebben a pártelnök kiállt a kapitalizmus mellett, hiszen az teremt innovációt és megélhetést a családok számára, azonban szerinte a kapitalizmusnak erkölcsi keretekre van szüksége, hogy mindenki a siker részesének, tulajdonosnak érezhesse magát, hogy a piacgazdaság legyen az emberekét, ne fordítva.

A 2009 –es év első Brown politikája kifulladt, a 2008-as utolsó negyedéves adatok azt mutatták, hogy a brit gazdaság soha nem látott válságba került: a pénzügyi rendszer összeomlásának megakadályozására újabb bankmentő-csomagot kellett végrehajtani, a munkanélküliség emelkedett, a brit jegybanki alapkamat pedig olyan alacsony – 1,5 % - mint még soha az intézmény 1694-es megalapítása óta. A nehézségek miatt a közvélemény egyértelműen a korábban sikeres

⁶ <http://www.centreforsocialjustice.org.uk/client/downloads/pressSpeech01.pdf>

⁷ <http://www.telegraph.co.uk/news/uknews/1537995/Cameron-%27heir-to-Disraeli-as-a-One-Nation-Tory%27.html>

⁸ http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/politics/7891213.stm

válságmenedzselőnek tartott kormányfőt és pártját okolja. A Guardian január végi adatai a kormányfő és pártjának tragikus népszerűségvesztéséről árulkodnak, de nem lehetnek elégedettek a Konzervatívok sem, mert előnyük nőtt ugyan de összességében az ő népszerűségük is 2 ponttal csökkent.⁹ A helyzet kritikus voltát jellemzi az idegengyűlöletre, bevándorlás-ellenességre építő szélsőjobbaldali Brit Nemzeti Párt megerősödése, amely egy londoni helyhatósági választásokon először delegált képviselőt a városházára és reális eséllyel indulhat legalább két helyért az európai uniós választásokon.¹⁰ A Times konzervatív napilap publicistája joggal figyelmezteti Cameront, legyen résen, mert a választást még nem nyerte meg.¹¹ Bár a kormánypárt megosztott, a népszerűségi listán lemaradt és a miniszterelnök is elvesztette a választói bizalmat - talán már csak ő az egyetlen, aki hisz abban, hogy képes kezelni a helyzetet -, a siker nem jön automatikusan. Cameronnak nemcsak a Labourt kell politikailag legyűrnie, hanem reális alternatívát kell adnia. Érdekes párhuzamot von a szerző Barack Obama és a toryk változásra építő kampánya között, fontos megállapítása, hogy Obama sikerét annak is köszönheti, hogy szinte teljesen új emberként friss impulzusokat tudott adni a politikának, míg az Egyesült Királyságban az ellenzéki vezér már meglehetősen „elhasználta” arc, az ellenzék vezérének megválasztása esetén nem számíthat az új amerikai elnök beiktatását jellemző lelkesedésre.

Nagy-Britanniában a 2008-as pénzügyi krízis nagyon gyorsan súlyos reálgazdasági válságot okozott, olyannyira, hogy még az IMF kölcsön lehetősége is felmerült az ország számára. Az események súlyosan megingatták a már régóta kormányzó baloldal népszerűségét és – különösen a miniszterelnök – hitelességét is. Az ellenzék az adott helyzetben személyében és programjában reális kormányzati alternatívaként kíván fellépni, ideológiájukat a helyzetnek megfelelően alakítani. A korábbi években a konzervatív politika megújítására tett kísérletek a válság hatására még erőteljesebben jelentkeznek. Az ellenzék Nagy-Britanniában tehát a

---

⁹ <http://www.guardian.co.uk/politics/interactive/2008/jan/29/polls>

¹⁰ <http://www.independent.co.uk/news/uk/politics/alarm-over-rise-of-bnp-1628227.html>

¹¹ http://www.timesonline.co.uk/tol/comment/columnists/guest_contributors/article5780619.ece

programalkotás útját járja. A párt nem ígér könnyű és fájdalommentes kibontakozást, azzal együtt elképzeléseik egyes populáris elemei kétségkívül a Munkáspárt által elveszített szavazóknak szólnak és a miniszterelnök felelősségének erőteljes hangsúlyozásában is felfedezhetünk szavazatszerzésre irányuló törekvéseket. A konzervatív párt vezet a közvélemény-kutatásokon, azonban az innovációnak, az ideológiai megújulásnak sikerét csak a megnyert választások igazolhatják.